

Narcis Zărnescu

RECEPTOLOGIA
sau
ȘTIINȚA RECEPTĂRII ESTETICE



Copyright © 2013, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
Editurii Pro Universitaria

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
Editurii Pro Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ZĂRNESCU, NARCIS

Receptologia sau Știința receptării estetice /

Narcis Zărnescu. - București : Pro Universitaria, 2013

Bibliogr.

ISBN 978-606-647-727-7

111.852

SUMAR ANALITIC

INTRODUCERE. Știința complexității, managementul general, secvențial, heuristic, epistemic, cuantic ♦ Lukaszewicz ♦ *formularea de noi axiome și adoptarea de noi concepte primare* ♦ *classical mechanics* ♦ *leadership theories* ♦ *business reengineering* ♦ *chaotic systems* ♦ sisteme culturale și civilizaționale ♦ nostalgia tradițiilor ♦ structuri disipative și *butterfly effects* ♦ complexologi și «haosologi» ♦ *Dao, natura naturata și natura naturans* ♦ modelarea *dramei și a crizei cognitive* ♦ *cognitivitatea creativă* ♦ *conceptorul* ♦ diferențialul semantic ♦ scala Lickert ♦ Lawson, Cross, Christiaans, Dorst ♦ De Bono, Isaksen, Bonnardel, Syrett, Alberti, Buzan ♦ *evaluarea semantică, evaluarea senzorială, evaluarea emoțională* ♦ Lakoff, Forest, Guénon ♦ *conștiința a metaforei ca instrument de cunoaștere și management axio-epistemic* ♦ *planning, organizing, leading, monitoring* fluxurile, dinamica, trendurile axio-epistemice ♦ Althusser și *metafora epistemică* ♦ «capture de code» ♦ «transcodage» ♦ *attractor metaphors* ♦ *Lorenz, Ikeda și Duffing* ♦ *falsifiability* ♦ David Hilbert, Kurt Gödel și *satisfiabilitatea* ♦ «Et d'abord qu'est-ce que le hasard?» ♦ esența haosului dynamic ♦ non-integrabilitate ♦ Poincaré ♦ «Predictability: Does the Flap of a Butterfly's Wings in Brazil Set off a Tornado in Texas?» ♦ Mitchell Feigenbaum, Ruelle-Takens, Pomeau-Manneville, Wiener-Von Neumann, Ilya Prigogine ♦ teoria haosului sau *haosologia* ♦ misiunea *receptologiei* ♦ pluri-sisteme para-psiho-culturale, socio-culturale ♦ *realul ca adevăr* ♦ *Das Reale* ♦ *surdétermination* (Althusser) ♦ «veșnica ruptură dintre existență și gândire» (Feuerbach) ♦ Douglass, Daring ♦ Moran, Spruiell, Verhulst, Quinodoz, Lewin, Mandelbrot, Baker ♦ Lukács, Kołakowski ♦ opera literară ca formă antropomorfizantă ♦ semnul artistic, «o reconstituire și nu o restituire» (Pierre Francastel)

PARADIGMA I

DIALECTICA RECEPTĂRII OPEREI LITERARE: PRINCIPII, TEZE, METODE, IPOTEZE ♦ TEZĂ. Receptologia este o metaștiință ♦ opera literară, o constelație de actanți, participanți la procesul universal al inter-determinărilor ♦ «Orice lucru particular sau orice lucru care este finit și are o existență determinată nu poate să existe, nici să fie determinat să facă ceva dacă nu este determinat să existe și să facă ceva de către o altă cauză, care de asemenea este finită și are o existență determinată; la rândul ei, această cauză nu poate nici să

existe, nici să fie determinată să facă ceva decât dacă este determinată să existe și să facă ceva de către o alta, care de asemenea este finită și are o existență determinată, și tot așa la infinit.» (Spinoza, *Etica*, par. I, prop. XXVIII) ♦ «de la coexistență la cauzalitate» ♦ *orizontul de expectanță* ♦ orizonturi axiologice, cititori determinați social-istoric și cultural ♦ misiunea receptologului ♦ receptarea ca istorie a literaturii ♦ finalitatea, procesul de devenire, interacțiuni intra/inter/extra-textuale ♦ finalitatea ca proces de echilibrare progresivă a textului și a circuitelor receptale ♦ potențiale axiologice ale textului ♦ «regiunea ontică» ♦ determinism intratextual și intratextemic ♦ sistemul receptal ♦ «cauzalitatea structurală» ♦ comportarea receptală a individului poate fi întâmplătoare în raport cu colectivitatea ♦ interacțiuni neliniare și dinamica sistemului textemic/lectural ♦ praxisul și constituirea ontică a omului ♦ praxis social-istoric, praxis cultural/textual/receptal ♦ proiectul lectural al cititorului: imaginativ și/sau conceptual ♦ dialectica bază↔suprastructură ♦ receptologia *măsoară* cantitatea și calitatea subiectivității, care se obiectivează / obiectualizează și concepe strategii de educare /dirijare/modulare a subiectivității obiectualizabile/obiectualizate ♦ receptologia ca dialectică a receptării ♦ opera literară ca sistem în devenire ♦ receptarea, rețea de circuite axiologice determinate istoric ♦ dubla dinamică: a procesului de creație, a procesului de receptare ♦ asimetria interacțiunilor din universul sistemului textemic/receptant ♦ asimetria între sisteme (intertextualitate /interreceptualitate) ♦ structuri-funcții textemice /receptemice ♦ *contra(di)ctia* ♦ optimizarea procesului de generare a textului și optimizarea performanței/competenței de receptare ♦ dezvoltarea inform-axio-epistemice a operei literare ♦ unitatea opușilor (*continuul-discontinuul textului/receptării*) în spațiul receptologiei ♦ negarea ca trecere de la structura-funcție zero la N+1 ♦ negația și procesul devenirii ca autodevenire ♦ interacțiunea, o *causa finalis?* ♦ *conexiune textuală* (textualizantă) și *lecturală* (receptantă) ♦ orizont textual (textem), orizont receptual (receptem) ♦ structurări, generări, fusiuni, fisiuni ale textului și receptării ♦ teza universalității conexiunilor ♦ text, texton, receptare, recepton ♦ receptologia, o știință a interconexiunilor

PARADIGMA II

MODEL TEORETIC I. *Textul își programează receptarea* ♦ legea cauzalității ♦ valori estetice/lecturale regionale, limitate istoric ♦ realitatea literară este intra-inter-supradeterminată de un complex

de lanțuri cauzale ♦ texteme/recepteme, puncte nodale ale intersecțiilor cauzale ♦ receptarea poate genera un nou ciclu literar de tip mimetic, de tip complementar sau antitetic.

MODEL TEORETIC II. Receptarea ca proces reflectat-reflectant ♦ sistemul de semne al realității (univers/societate/conștiință/valori ♦ operă literară (textul) se autorefectă ♦ receptarea ca reflectant integrează N orizonturi de receptare, iar ca reflectat este integrată în N orizonturi de receptare ♦ conștiința receptantă/conștiința generatoare de texteme/recepteme este rezultatul devenirii dialectice a reflectabilității ♦ receptarea-reflectare nu este numai reproducere a influențelor unui sistem de către altul, ci și acțiune (re-acțiune) a celui de al doilea asupra celui dintâi ♦ (a) *Receptarea ca reflectare e un produs al interacțiunii* ♦ (b) *Receptarea ca reflectare e fenomen de relație.*

MODEL TEORETIC III. Informația, o «măsură» a ceva. (p. 48) ♦ «ordine», «dezordine», «distributivitate», «previzibilitate», «reflectare» ♦ sistemele complexe: opera literară, procesele de receptare.

MODEL TEORETIC IV. Receptarea-ca-reflectare ♦ funcționarea unei structuri informaționale ♦ lanțul reflectării ♦ Receptologul este «regizorul» unei receptări-reflectări-informații de *gradul 2, 3...x*, el reflectă «reflectarea reflectată» ♦ receptarea-ca-reflectare este informație

MODEL TEORETIC V. Procesul de receptare = existența conștientă a operei literare. ♦ Procesul de receptare face opera literară să ființeze ♦ conștiința reflectă în general existența» ♦ textul-conștiință, adică existența conștientizată ♦ «reflexul condiționat» al valorii ♦ cum devine un act de cunoaștere un act de conștiință? ♦ să fie gradul de conștientizare direct proporțional cu aria cunoașterii? ♦ *Receptarea* = conștiință a conștiinței-existență in-textualizate + conștiință a conștiinței receptante ♦ *trans/inter-conștiința* și *intra-conștiința* ♦ *procesul de creație* = emiterie de inform-axio-episteme ♦ *procesul de receptare* = mișcări de constituire a subiectului conștient de conștiința-ființând-în-text (existentă), adică a subiectului conștient de «existența conștientă» intratextualizată

PARADIGMA III (Practica teoretică I-III)

PRACTICA TEORETICĂ I. OPERA LITERARĂ ȘI RECEPTARE: IZOMORFISM ȘI IZOFUNCȚII ♦ orice textem este un receptem potențial ♦ proces de structurare a receptării *vs.* proces de structurare a textului ♦ sistem de texteme *vs* sistem de recepteme ♦

structura de adâncime (textemica, genotextul) *vs* la structura de suprafață (receptemica, fenotextul) ♦ subiectul receptor = subiect al practicii sociale/textuale ♦ geneza textemicii/receptemicii ♦ «un possède dostoïevskien, parvenu au bout de sa nuit» (Bernard-Henri Lévy) ♦ «la théorie est une pratique» ♦ *Théorie des pratiques théoriques* ♦ spectrul lui Marx ♦ *cunoașterea observațională* (Popper)

PRACTICA TEORETICĂ II.

CONCRET↔ABSTRACT↔CONCRET↔ABSTRACT (...) ♦
Naturgesetze und theoretische Systeme ♦ supermodelare, integrare, exigență analitică, practică ♦ *propoziții fundamentale pure* ♦ *falsitatea argumentelor nu demonstrează falsitatea ipotezei* ♦ Receptologia generează obiecte ideale ♦ «măștile» realului ♦ Klaus, *Spezielle Erkenntnistheorie* ♦ Axiomatica, modelele nu pot explica și prevedea evenimentele textuale/lectorale ♦ receptologia invariantivă ♦ fisura epistemologică: *drama* și condiția științifică a receptologiei.

PRACTICA TEORETICĂ III. FUNCȚIILE RECEPTOLOGIEI ♦
funcții: rezumativă, predicativă, explicativă, practică sau praxeologică ♦ explicația este o deducție (Popper) ♦ Einstein, Infeld, Stephen Hawking ♦ *predicții vs. postdicții* ♦ valoarea cognitivă a tezelor și modelelor receptologiei invers proporțională cu probabilitatea cunoștințelor existente la un moment dat ♦ *orizont de realitate* ♦ *orizont de cunoaștere* ♦ opera literară-ființând-în-procesul-axioreceptual ♦ plurilectură, pluricititor ♦ *modele sintetice– in-de-finite, în-devenire*

PARADIGMA IV (Practica teoretică I-II)

PRACTICA TEORETICĂ I. RECEPTOLOGIA CA PRAXELOGIE ♦ interacțiunea circulară a marilor nivele ♦ *operei-literare-ființând-întru-receptare* ♦ Receptologia ca praxeologie ♦ Praxemica sau metodologia receptologiei ♦ praxemica/praxiologia ca filosofie a acțiunii receptuale ♦ hermeneutica generală a acțiunii-de-receptare eficientă

PRACTICA TEORETICĂ II. MODELUL SINTAGMATIC-PARADIGMATIC ♦ teleologicul ca un model de explicare cauzală ♦ circuitul receptopraxeologiei ♦ nomologicul, teleologicul ♦ funcțiile teleologicului ♦ praxioreceptologia ♦ recodificarea orizontului telic ♦ *reguli etico-deontice* ♦ opera literară: obiectul receptopraxiologiei

SINTEZA I. PROCESUALITĂȚI ♦ contradicții (intra-inter-suprasistemice)

SINTEZA II. STRUCTURĂ ȘI SISTEM. PRECIZĂRI TEORETICE (A, B, C) ♦ structuralitatea este o proprietate universală a existenței ♦ Bertalanffy, *Allgemeine Systemtheorie* ♦ gradul de oscilație a sistemului ♦ subsisteme: lexical, gramatical, semantic, axiologic ♦ subsisteme de gradul III, IV, N: texteme, miteme, sememe, seme ♦ interacțiuni structurale și funcționale ♦ omogenitate și integrativitate

SINTEZA III. POSTULATE ♦ geneza și istoricitatea fenomenelor ♦ funcția explicativă și funcția predictivă ♦ sinteza spațio-temporală, continuu-discontinuu, cuantico-ondulatorie.

SINTEZA IV. INDETERMINARE, DETERMINARE (A, B) ♦ determinare, indeterminare, cauzalitate, cuantificare ♦ secretul indeterminării

SINTEZA V. INTERACȚIUNI (*Propoziții 1-5*) ♦ Interacțiunea este informație ♦ receptemul, o potențialitate ♦ receptemul reflectă semele textemului și procesemele procesului de receptare ♦ entropia și negentropia ♦ valoarea informației = gradul de indeterminare ♦ regulă: cu cât crește numărul de posibilități receptemice, cu atât indeterminarea este mai mare ♦ eveniment textemic: transformarea textemului într-un receptem

SINTEZA VI. RECEPTOLOGIA CA PRAXIOLOGIE ♦ Receptologia, teorie și practică a receptării ♦ «intenționalitatea» textului ♦ circuite dialectice: inducție-deducție-inducție-deducție; particular-general-particular-general; simplu-complex-simplu-complex; concret-abstract-concret-abstract ♦ Receptologia este o metaștiință ♦ Metareceptologia tinde către o formalizare și o axiomatizare totală ♦ Receptologia este praxiologie → receptologia este didactică și pedagogie → politici culturale ♦ Receptologia propune, deci, metode, modele, algoritmi de lectură ♦ Receptologia = un plurimodel, un sistem de sisteme, un «simulator» ♦ lectură plurală, interferențială, conexivă, simultană, dialectică ♦ receptologiei (își) propune și sistemul de autonegații necesar dialecticii sale imanent-tranzitive ♦ viitorul salt epistemic sau negația negată

PARADIGMA V (*Practica teoretică I-II*)

PRACTICA TEORETICĂ I. ♦ *Dialectica informațională. Dialectica procesului de comunicare* ♦ subiectul își creează un obiect, iar obiectul își generează subiect său praxemic ♦ algoritmi specifici necesari orizontului individual de așteptare dintr-un

moment istoric determinat ♦ sistemul axioreceptual al cititorului ♦ *intenționalitatea* sau *conștiința* obiectului ♦ *cele două circuite ale orizontului de așteptare* ♦ *feed for, feed-back*, bucla N ♦ microstructuri, microfuncții, *microreceptologie*

PRACTICA TEORETICĂ II. ♦ (α) *POSTULATELE MICRORECEPTOLOGIEI* ♦ *inform-textem* și *inform-receptem* ♦ *textem* = orice unitate lexicală, gramaticală, semantică, axiologică, logică etc. integrată într-un text ♦ *receptem* = orice textem obiectualizat-subiectualizat, receptualizat, intrat în procesul de comunicare-lectură ♦ textemul ca purtător de informație (perspectivă intratextuală) ♦ receptemul ca purtător de informație (perspectivă intrareceptuală) ♦ *echiinformreceptem*, *plusinformreceptem*, *minusinformreceptem*, *zeroinformreceptem* ♦ A. *Schema E-R. Lectura 1.* ♦ B. *Schema E-R. Lectura 2.* ♦ C. *Schema E-R. Lectura 3.* ♦ D. *Schema E-R. Lectura 4.* ♦ E. *Schema E-R. Lectura 5.* ♦ cantitatea de informație este direct proporțională cu gradul ei de imprevizibilitate ♦ nu aleatoriul, imprevizibilul, indeterminatul dau valoare unei opera ♦ axiosistemul este determinat social-istoric și cultural ♦ *transduttori pentru plusul informațional* ♦ *axiorizontul de așteptare* ♦ valoarea ca funcție oscilantă între două orizonturi determina(n)te ♦ *fragmentarizarea transreceptemică* ♦ fiecare receptem va avea drept indicator un codon informatic sau un subcod ♦ *structura textemică vidă* ♦ realitatea pluriorizontică ♦ (β) *SUBSISTEME. Precizări suplimentare*

PARADIGMA VI (*Practica teoretică I-VI*)

PRACTICA TEORETICĂ I. ANALITICA RECEPTOLOGICĂ A INFORMAȚIEI ♦ trei coordonate: obiectiv-calitativă, semantică, pragmatică ♦ frecvența absolută și frecvența totală ♦ *textemica* și *receptemica* ♦ procesul de superizare și supersemnul ♦ *praxeoreceptologia* și strategiile de optimizare

PRACTICA TEORETICĂ II. UNIVERS vs. MULTIVERS. (INTER)SISTEME PLURINIVELARE ALE PRAXEORECEPTEMICII ♦ *orizontul semnificațiilor*, *orizontul valorilor*, *orizontul epistemic*, *orizontul ontologico-social* ♦ O povestire este un sistem de context ♦ *contextul cronotopic*, *modal*, *performativ*, *autonomic*, *contextul transnomic*, *context nomologic*, *contextul dis-* ♦ strategii lecturale și strategii comunicaționale

PRACTICA TEORETICĂ III.

FUNCȚII CONTEXTUALE

PRACTICA TEORETICĂ IV.

INTERCOMUNICAREA RECEPTUALĂ ♦ relații intratextuale, intertextuale, intrapersonale și interculturale, meta sau trans-relații ♦ Lévy, Gillespie, Laramée, Hagenbach ♦ rețele orizontale: *cercul și lanțul* ♦ rețele verticale: în Y și în YX ♦ axioinformația de tip literar ♦ fenomene perturbatoare: blocajul, filtrajul, bruiajul, distorsiunile ♦ despre funcțiile criticii: corectivă, reglatoare și autoreglatoare

PRACTICA TEORETICĂ V. CAUZELE TULBURĂRII PROCESULUI DE COMUNICARE ♦ *receptarea zero, minus sau disreceptarea* operei literare ♦ *minusinformreceptem, plusinformreceptem*

PRACTICA TEORETICĂ VI. PROCESUL DE RECEPTARE IDEAL ♦ simularea unui proces de receptare ideal ♦ receptemele sau *clase receptemice* ♦ spațiul receptal ♦ *Zeitgeist: forma* receptării, configurația, ierarhiile semiotice, textemice, izotopice ale operei literare

PARADIGMA VII (Practica teoretică I-VII)

PRACTICA TEORETICĂ I. RELAȚIA DIALECTICĂ SUBIECT-OBIECT ♦ corelații subiect-obiect: epistemică, informațională, axiologică, praxiologică, receptologică ♦ cititorul-în-acțiune-de-receptare ♦ nivelul reflectoriu sau conștiential ♦ obiectul-text este funcție de existență și funcție de conștiință ♦ obiectul-text ca existență dimensionată conștient-subiectiv ♦ dimensiunea spirituală a subiectului receptor ♦ funcțiile explicativă și predictivă (predictică) ale cognitivității

PRACTICA TEORETICĂ II. RELAȚIA EPISTEMICĂ SUBIECT RECEPTOR-OBIECT RECEPTAT ♦ S_c = sistem cultural; S_l = sistemul literaturii; O = obiect, opera literară; S_s = fenomen (a_1), structură de suprafață, fenotext; S_a = esență, numeral, structură de adâncime, genotext; C_o = concret obiectiv; Q = experiment lectural; L = inferență; CI = lectură de gradul I (concret empiric); CII = lectură de gradul II (abstract) - recenzii, rezumate studii, abordare structurală, tematistă etc.; CIII = lectură de gradul III (concret logic) - *adevăr* - modele ale textului (receptologie); E = explicație; x = intrări; y = ieșiri; α = cunoaștere empirică/epistem I; β = cunoaștere discursivă/epistem II; T = text (operă literară); R = receptor (cititor) ♦ fenotext vs genotext ♦ *explanans* → *explanandum*

♦ orizonturi plurimotivaționale: axiologic, psihologic, nomologic și teleologic

PRACTICA TEORETICĂ III. RELAȚIA PRAXEMICĂ SUBIECT RECEPTOR-OBIECT RECEPTAT ♦ *textul ca obiect epistemic și textul ca obiect praxemic* ♦ opera literară este o secvență de realitate obiectivă dimensionată subiectiv ♦ *obiectul praxemic* = opera modificată de procesele de receptare ♦ opera literară = obiectivitate subiectualizată-subiectualizantă ♦ sistemul de interconexiuni subiect-obiect este proiectat în spațiul pluristructurat – plurifuncțional al textului ♦ *Comentariul.1.* (III, 4). *Structura instinctuală* ♦ *Comentariul.2.* (II,3). *Structura afectivă* ♦ *Comentariul.3.* (I, 2, 1). *Structura conativă* ♦ *Comentariul.4.* (I, 4). *Structura simbolică*

PRACTICA TEORETICĂ IV. MODELUL MATEMATIC AL STRATEGIILOR DE RECEPTARE ♦ arhilectorul ♦ praxicitatea receptală = capacitatea textului/operei literare de a se transforma în structuri (sisteme) inform-axio-epistemice ♦ narațiunea = «ordonare în timp a expunerii» ♦ dimensiunea istorică, cronologică = «durata de expunere a informației» ♦ *funcția de textemizare* și *funcția de receptemizare*

PRACTICA TEORETICĂ V. MODELE HERMENEUTICE

I – MODELE LECTURALE ♦ modelul retoricii tradiționale: *elocutio, dispositio, inventio* ♦ modelul Freirensfeld ♦ *Mitspieler* ♦ *Zuschauer* ♦ modelul Todorov ♦ modelul Kristeva ♦ modelul Rousset ♦ modelul Doubrovsky ♦ modelul Mihai Ralea ♦ modelul *Einführung* (Volkelt, R. Fischer, Th. Lipps) ♦ metoda fenomenologică (Husserl, N. Hartmann, Scheler, Geiger)

II – TIPOLOGII, CLASIFICĂRI ALE SISTEMELOR CRITICE ♦ estetica hegeliană și estetica galileiană ♦ tipologia René Wellek ♦ tipologia criticii americane ♦ tipologia criticii sociologice ♦ tipologia Thibaudet ♦ tipologia *nouvelle critique* ♦ tipologia Roland Barthes ♦ tipologia Serge Doubrovsky ♦ tipologia Romul Munteanu ♦ tipologia Mihai Ralea

PRACTICA TEORETICĂ VI.

1. MODALITĂȚI DE ABORDARE A TEXTULUI LITERAR ♦ Aristotel și Samuel Johnson

2. AXIOME ♦ *Axioma A* ♦ Discursul introduce o *verticală*, impune o traiectorie constelațiilor semantice ♦ *Axioma B* ♦